

GEMEENTE OOSTSTELLINGWERF

UITDAGINGEN RICHTING 2040

// INHOUDSOPGAVE

Uitdagingen richting 2040	3
Uitdaging 1: vergrijzing en ontgroening	4
Uitdaging 2: gemeenschap onder druk	6
Uitdaging 3: toenemende druk op economie en werkgelegenheid	8
Uitdaging 4: grote opgaven in een beperkte ruimte	10
Uitdaging 5: klimaatadaptatie en natuurherstel	12
Uitdaging 6: toenemende digitalisering en technologisering	13
Uitdaging 7: inclusieve besluitvorming en participatie	14
Nu keuzes maken voor toekomstig geluk	15
Bronnen	16

// UITDAGINGEN RICHTING 2040

Het welzijn van inwoners van Ooststellingwerf is goed, ook vergeleken met het hoge niveau in Fryslân. Vrijwilligerswerk komt nog meer voor dan elders in Fryslân. En hoewel Ooststellingwerf net als de rest van Fryslân economisch minder sterk staat dan Nederland gemiddeld, staan inwoners van Ooststellingwerf er beter voor dan gemiddeld in Fryslân.

Toch is er reden tot actie, want Ooststellingwerf heeft te maken met een aantal uitdagingen die richting 2040 druk kunnen leggen op het dagelijks leven van inwoners.

Zo is de bevolking in Ooststellingwerf al relatief vergrijsd, en zet deze ontwikkeling tot 2040 door. Ooststellingwerf zal ook moeten omgaan met haar positie als plattelandsgemeente in een tijd waarin wonen, het behoud van natuur en klimaat, het behoud van bedrijvigheid, en het behoud van voorzieningen alleen met creatieve oplossingen in balans blijven.

Hierdoor heeft Ooststellingwerf richting 2040 te maken met zeven uitdagingen waar het niet omheen kan.

Dashboard

Deze uitdagingen zijn tot stand gekomen op basis van een analyse van de brede welvaart in de gemeente in het hier en nu en later. De indicatoren die daarvoor gebruikt zijn, zijn ook terug te vinden in een [dashboard](#) op de website van Planbureau Fryslân. Met dit dashboard bieden we in één oogopslag een overzicht van alle relevante indicatoren met gegevens over de gemeente Ooststellingwerf.

Uitdaging 1: vergrijzing en ontgroening

Toename 65-plussers in Ooststellingwerf

Ooststellingwerf heeft net als de rest van Fryslân steeds meer te maken met vergrijzing. Zo is de verwachting dat er in 2040 bijna 3400 meer 65-plussers zijn dan in 2010. Dat is een toename van 69 procent. Op dit moment is 26 procent van de inwoners van Ooststellingwerf 65 jaar of ouder. Daarmee is de vergrijzing in Ooststellingwerf sterker dan elders in Fryslân.

Verder neemt de levensverwachting toe, waardoor het aantal mensen boven de 75 jaar toeneemt. Dit wordt ook wel dubbele vergrijzing genoemd. Na 2040 zal het aantal 75-plussers naar verwachting verder toenemen, terwijl de groep 65- tot 75-jarigen na 2040 zal krimpen.

Minder mantelzorgers beschikbaar

Het overheidsbeleid is er al jaren op gericht om mensen langer zelfstandig thuis te laten wonen. Dit vraagt om meer ondersteuning van het sociale netwerk, maar met de huidige demografische veranderingen wordt dit steeds lastiger. Mantelzorg wordt namelijk het meest verleend door 50- tot 75-jarigen. Mensen boven de 85 hebben dit over het algemeen het meeste nodig. In de komende 25 jaar zal het aantal 85-plussers meer dan verdubbelen terwijl het aantal 65- tot 75-jarigen zal afnemen.

Daardoor zullen er veel minder potentiële mantelzorgers zijn per 85-plusser. Waar er in Ooststellingwerf in 1975 nog 21 potentiële mantelzorgers waren per 85-plusser, is dit gedaald naar 13 potentiële mantelzorgers in 2020. De verwachting is dat in 2040 nog vijf potentiële mantelzorgers per 85-plusser beschikbaar zijn.

Aantal potentiële mantelzorgers per 85-plusser in Ooststellingwerf

Jaar	Beschikbare mantelzorgers
1975	21
2020	13
2040	5

Bron: PBL & CBS 2016, bewerking Planbureau Fryslân

Zorgstelsel onder druk

Het aantal (oude) ouderen in Ooststellingwerf stijgt. Over het algemeen geldt dat hoe ouder mensen worden, hoe meer zorg ze nodig hebben. Ook neemt het aandeel inwoners met welvaartsziektes zoals overgewicht en chronische aandoeningen toe (GGD Fryslân, 2022). Samen zorgt dit voor een hogere zorgvraag. In combinatie met de afname van het aantal potentiële mantelzorgers en een dalende beroepsbevolking leidt dit tot een toenemende druk op het zorgstelsel en stijgende kosten van de zorg.

Minder kinderen geboren in Ooststellingwerf

Ooststellingwerf heeft een lange tijd te maken gehad met ontgroening. Zo zijn er in 2024 ruim 550 (-13%) minder kinderen (0-14 jaar) dan in 2014. De verwachting is dat het aandeel kinderen de komende jaren gaat stabiliseren. Wel heeft de krimp van de afgelopen jaren invloed op de toekomst. De kinderen die de afgelopen tien jaar niet geboren zijn gaan ook niet naar school. Mede hierdoor is het aantal basisscholen in Ooststellingwerf sinds 2010 afgenomen van 22 tot 14. Dat is nu merkbaar in het voortgezet onderwijs en straks op het mbo en hoger onderwijs. Komende jaren zal de instroom op de arbeidsmarkt hierdoor ook geringer zijn.

Uitdaging 2: Gemeenschap onder druk

Veel gevraagd van solidariteit

Ooststellingwerf heeft van oudsher veel gemeenschapszin. Inwoners doen vaker vrijwilligerswerk dan gemiddeld in Fryslân en Nederland. Ook is het vertrouwen in elkaar groter en wordt er samengewerkt in verschillende verbanden, zoals het organiseren van dorps- en wijkfeesten, het opzetten van energiecoöperaties en het reilen en zeilen van het verenigingsleven.

Maar de samenleving verandert. De invloed van traditionele instituties, zoals het huwelijk en de kerk, neemt af. Het aantal eenpersoonshuishoudens en eenoudergezinnen neemt toe. Het aantal ouderen neemt toe en het aantal werkenden neemt af. Tegelijkertijd trekt de landelijke overheid zich terug en wordt er van inwoners verwacht dat zij steeds meer zelf doen. Dat roept de vraag op: hoeveel kan de gemeenschap aan?

Welzijn Ooststellingwerfers relatief hoog, maar eenzaamheid ligt op de loer

Inwoners van Ooststellingwerf zijn over het algemeen tevreden met het leven. Ook ervaren inwoners minder stress en lopen ze minder risico op angst en depressie dan gemiddeld in Fryslân en Nederland. Mogelijk worden deze verschillen verklaard omdat er meer ouderen in de gemeente wonen. Gemiddeld gezien hebben ouderen minder stress dan de beroepsbevolking.

Tegelijkertijd zijn inwoners van Ooststellingwerf iets vaker eenzaam dan gemiddeld in Fryslân, en hebben ook minder contact met familie, vrienden of burens dan gemiddeld in Fryslân en Nederland. 48 procent van de inwoners van Ooststellingwerf is matig tot ernstig eenzaam. Tien jaar geleden was dat aandeel nog 32 procent. Over het algemeen komt in Fryslân eenzaamheid voor bij alle leeftijden, maar het treft 75-plussers het vaakst. Eenzaamheid stijgt het snelst onder 18-34 jarigen (GGD Fryslân, 2022).

Aandeel inwoners van Ooststellingwerf dat matig tot ernstig eenzaam is

2012	32%
2022	48%

Bron: GGD Fryslân 2022, bewerking Planbureau Fryslân

Aantal mensen met gezondheidsproblemen stijgt

In Ooststellingwerf wonen meer inwoners met chronische ziekten en overgewicht. Door de toenemende vergrijzing is de verwachting dat het aantal gezondheidsproblemen toe gaat nemen de komende jaren. Daarbij is de sociaal economische status in bepaalde gebieden van de gemeente lager dan gemiddeld in Nederland (CBS, 2022). Mensen met een lagere sociaaleconomische status hebben over het algemeen een hoger risico op gezondheidsproblemen dan mensen met een hogere sociaaleconomische status (GGD Fryslân, 2022; RIVM, 2024; Planbureau Fryslân, 2024b).

Mentale druk op beroepsbevolking neemt toe

Door vergrijzing en ontgroening neemt de druk op de beroepsbevolking toe de komende jaren. Door de zorgdruk zal de beroepsbevolking vaker mantelzorg moeten verlenen aan hun ouders. Er zijn minder leerkrachten beschikbaar, dus zullen er vaker lessen of lesdagen uitvallen. Daarbij neemt de druk op het werk toe, omdat er meer werk gedaan moet worden met minder mensen, met name in de zorg.

Op dit moment is het al zo dat de ervaren stress toeneemt onder inwoners van Fryslân. Met name bij jongvolwassenen, gevolgd door 35- tot 49-jarigen.

Zorgen over toekomst verenigingen

Een kwart (23%) van de inwoners maakt zich zorgen over de toekomst van hun vereniging. Dit komt onder andere doordat het steeds lastiger is om vrijwilligers te vinden voor structurele werkzaamheden, zoals bestuurstaken. De meeste inwoners willen graag dat verenigingen blijven bestaan. Slechts acht procent vindt het niet erg als er verenigingen verdwijnen.

Van de inwoners van Fryslân vindt:

8%	"het is niet erg als er verenigingen verdwijnen"
23%	"ik maak me zorgen over de toekomst van mijn vereniging"
69%	"verenigingen zorgen voor meer groepsgevoel in mijn wijk of dorp"

Bron: Panel Fryslân 2023c

Uitdaging 3: Toenemende druk op economie en werkgelegenheid

Krappe arbeidsmarkt in Ooststellingwerf

Er is op dit moment al sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Dit komt deels doordat de potentiële beroepsbevolking is gekrompen de afgelopen jaren, terwijl het aantal banen steeg (Provincie Fryslân, 2023). Het aantal openstaande vacatures is een goede indicator van de moeite die werkgevers hebben om geschikte mensen te vinden. Waar het aantal vacatures in Fryslân per 1000 banen in 2013 nog 10 was, is dat 43 in 2022.

Potentiële beroepsbevolking (15-65 jaar) in Ooststellingwerf

Jaar	Aantal	Ontwikkeling sinds 2010
2010	17.026	
2025	15.313	10,1%
2040	13.692	19,6%

Bron: CBS (2024a) & Provincie Fryslân (2024), bewerking Planbureau Fryslân

Minder mensen beschikbaar voor Ooststellingwerfse arbeidsmarkt in 2040

Het aantal potentiële werknemers zal de komende jaren flink blijven afnemen. Naar verwachting zijn er ongeveer 1600 minder mensen beschikbaar voor de arbeidsmarkt (15-64 jaar) in 2040 ten opzichte van 2025 (Provincie Fryslân, 2024). Dit zal voor toenemende krapte zorgen op de arbeidsmarkt. Sommige sectoren zullen meer last hebben van de krimpende beroepsbevolking dan andere.

De economische toekomst van Ooststellingwerf

Op dit moment verandert er veel op economisch gebied. De economische actieagenda's van overheden richten zich niet alleen op het verdienen van geld, maar de nadruk wordt sterker gelegd op de bredere maatschappelijke waarde van bedrijven (Provincie Fryslân, n.d.). Duurzaamheid wordt steeds belangrijker en er worden stappen gezet richting een circulaire economie. Dat houdt in dat er in de toekomst bijna geen afval meer bestaat en dat grondstoffen steeds opnieuw worden gebruikt.

Ook gaan de ontwikkelingen op digitaal en technologisch gebied razendsnel. Hierdoor veranderen en verdwijnen banen in hoog tempo, wat wendbaarheid vergt van werknemers en bedrijven. Hoe kan Ooststellingwerf meebewegen in deze veranderingen?

De economie van Ooststellingwerf onderscheidt zich van die van Fryslân door een relatief grote rol voor de sector handel en reparatie (22%). De sector gezondheids- en welzijnszorg (19%) is de tweede grootste sector, en is ongeveer even groot als gemiddeld voor Fryslân. De sectoren landbouw en visserij en vervoer en opslag zijn groter dan elders in Fryslân, maar vormen allebei nog geen tien procent van de werkgelegenheid.

Zorgen over bestaanszekerheid

In Fryslân heeft 12 procent van de inwoners moeite met rondkomen. Vooral onder 19-34 jarigen (17%) en 35-49 jarigen (15%) is dat aandeel hoger. Uit een enquête van de gemeente Ooststellingwerf blijkt dat jongvolwassenen zich het meeste zorgen maken over bestaanszekerheid. Met name over de stabiliteit van hun inkomen en de kosten van hun levensonderhoud. Het gemiddeld inkomen per huishouden ligt in Ooststellingwerf gelijk aan dat van vergelijkbare gemeenten, maar ligt onder het nationale gemiddelde.

Vertrekoverschot van jongvolwassenen

In Ooststellingwerf is er sprake van een licht vertrekoverschot van jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 29 jaar. Dit komt waarschijnlijk omdat er geen hoger onderwijs wordt aangeboden op een overbrugbare reisafstand. Daardoor verhuizen jongvolwassenen naar een studentenstad om een studie te kunnen volgen. Er lijkt geen omvangrijke terugkeermigratie plaats te vinden na het behalen van het diploma, wat betekent dat deze jongvolwassenen ook niet beschikbaar zijn voor de regionale arbeidsmarkt (Bureau Louter, 2025).

Uitdaging 4: Grote opgaven in een beperkte ruimte

De ruimte van Ooststellingwerf is een schaars goed. Op dit moment bestaat 72 procent van Ooststellingwerf uit agrarisch terrein, 20 procent uit bos en open natuurlijk terrein, en drie procent uit woningen. Ten opzichte van Fryslân is er in Ooststellingwerf meer bos en minder binnenwater. Daarom wordt Ooststellingwerf vaak “het mooiste stukje Drenthe in Friesland” genoemd.

Om de leefomgeving van Ooststellingwerf voor toekomstige generaties leefbaar te houden nemen overheden maatregelen. Zo wordt stap voor stap over gegaan op het gebruik van duurzame energie. Ook wordt er gebiedsgericht gewerkt aan natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat. Tegelijkertijd is er een tekort aan geschikte woningen, en zijn er plannen om extra huizen te bouwen.

Al deze overheidsplannen vergen ruimte. Hoe kan de ruimte in Ooststellingwerf optimaal worden benut?

Tekort aan (geschikte) woningen

In Ooststellingwerf is een tekort aan geschikte en betaalbare huizen (voor kleinere huishoudens en ouderen) en de verwachting is dat dit gaat toenemen. De verkoopprijs van koopwoningen is gestegen en de wachtlijst voor sociale huurwoningen is in Ooststellingwerf bijna vier jaar (Planbureau Fryslân, 2024).

Meer huishoudens, maar kleiner

Het aantal huishoudens in Ooststellingwerf stijgt al jaren. Op dit moment zijn er ongeveer 12.000 huishoudens in Ooststellingwerf (CBS, 2024a). De verwachting is dat het aantal huishoudens tot 2040 met meer dan 600 gaat stijgen. Dat betekent dat voor deze huishoudens een geschikte woning nodig is (Provincie Fryslân, 2024).

Gemiddeld aantal personen per huishouden in Ooststellingwerf

Jaar	Aantal personen
2010	2,30
2024	2,17
2040	2,10

Bron: CBS 2024a en Provincie Fryslân 2024a, bewerking Planbureau Fryslân

De stijging van het aantal huishoudens komt met name doordat het gemiddeld aantal personen per huishouden daalt. Er zijn minder kinderen geboren en het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe, waarvan een grootdeel alleenwonende ouderen.

Naast dat er meer woningen nodig zijn, is er waarschijnlijk ook behoefte aan andere soorten woningen. In Ooststellingwerf staan relatief veel middelgrote en vrijstaande woningen. Deze zijn minder geschikt voor kleinere huishoudens en voor 65-plussers. Daarnaast kunnen starters en gezinnen een vrijstaande middelgrote woning niet betalen. In de bestaande woningvoorraad van Ooststellingwerf sluiten vraag en aanbod dus niet goed op elkaar aan.

Keuzes maken over (duurzame) bereikbaarheid

Bereikbaarheid in Ooststellingwerf is beperkter dan in andere delen van Nederland en Fryslân. Met een positie tussen de spoorlijn van Zwolle naar Groningen en Leeuwarden liggen treinstations die inwoners van Ooststellingwerf met de rest van het land verbinden verder weg dan elders. Ook voor het ziekenhuis en de dokterswacht moeten inwoners van Ooststellingwerf verder reizen.

Het autobezit in Ooststellingwerf is hoger dan elders in Fryslân. Daarbij zijn duurzame alternatieven voor auto's met verbrandingsmotoren, zoals elektrische auto's en deelauto's, juist minder populair dan gemiddeld in Fryslân. Ook is de uitstoot van broeikasgassen in Ooststellingwerf is hoger dan elders in Fryslân. Maar als Ooststellingwerf de uitstoot van broeikasgassen in de gemeente door vervoer wil verminderen, zal het ook rekening moeten houden met de behoefte van inwoners aan betrouwbaar, flexibel vervoer. Eén van de keuzes waar landelijk en internationaal over wordt gesproken is het aanleggen van de Lelylijn, waarmee er een spoor in de buurt van Ooststellingwerf zou komen te liggen.

Uitdaging 5: Klimaatadaptatie en natuurherstel

Het klimaat verandert. Gemeenten hebben een belangrijke rol in het verminderen van de kwetsbaarheid van de leefomgeving voor de gevolgen van klimaatverandering, zoals wateroverlast, droogte en hittestress. Ook hebben ze invloed op de groene ruimte en de biodiversiteit binnen hun grenzen.

Zorgen over leefomgeving

Inwoners van Zuidoost Friesland maken zich zorgen over hun leefomgeving. 39 procent van de inwoners vindt dat het Friese landschap achteruit is gegaan in de afgelopen vijf jaar. Ook zijn er zorgen over de achteruitgang van de biodiversiteit en klimaatverandering. Jongere generaties maken zich meer zorgen dan oudere generaties. Zij vinden dit een belangrijk thema om aandacht aan te besteden richting de toekomst.

Uitdaging 6: Toenemende digitalisering en technologie

De afgelopen decennia heeft de opkomst van technologie de wereld in snel tempo veranderd. Van smartphones die we dag in, dag uit gebruiken, tot robotisering, waarbij er menselijke taken worden overgenomen door geautomatiseerde machines. Deze ontwikkelingen gaan de komende jaren door, met onder andere de komst van AI.

Technologische ontwikkelingen stellen hogere eisen aan werkenden en vaardigheden verouderen snel. Blijven leren is dus van groot belang.

Ooststellingwerf minder wendbaar?

De Ooststellingwerfse economie is mogelijk minder wendbaar dan de Nederlandse economie. Het aandeel inwoners met een hbo- of wo opleiding in Ooststellingwerf is met 32 procent lager dan gemiddeld in Nederland (37%). De overheid stimuleert mensen om te blijven leren, ook als ze al een baan hebben, maar niet iedereen doet dit evenveel. Inwoners met een hbo- of wo opleiding doen vaker een opleiding of cursus tijdens hun carrière dan inwoners met een mbo-opleiding of geen vervolgopleiding (Planbureau Fryslân, 2023).

Verder is het Friese bedrijfsleven opgebouwd uit veel midden- en kleinbedrijven (mkb) en familiebedrijven. Deze bedrijven passen goed bij het opleidingsprofiel van de beroepsbevolking. Wel vinden deze bedrijven het moeilijker om mee te bewegen met digitaliserings-, duurzaamheids- en energietransities (Rabobank, 2024). Een mogelijke verklaring is dat grotere bedrijven meer mensen en middelen, en daarmee ruimte, hebben om aan deze transitie te wijden, terwijl bij kleinere bedrijven deze ruimte vaak beperkter is. De mindere mate van bijscholing en de relatief grote hoeveelheid kleinere bedrijven in Fryslân vormt mogelijk een uitdaging voor de wendbaarheid van de Friese werknemers, bedrijven en de regionale economie.

Risico's digitalisering

Technologie biedt talloze voordelen, maar brengt ook een aantal problemen en risico's met zich mee. Het kan zorgen voor beveiligingsrisico's, inbreuk op de privacy en risico op digitale uitsluiting.

Uitdaging 7: Inclusieve besluitvorming en participatie

Het vertrouwen in instituties in Ooststellingwerf is lager dan gemiddeld in Nederland. Ook daalt het vertrouwen hierin. Hoe verder weg de overheid is, hoe minder vertrouwen er is over het algemeen. Bijna driekwart van de inwoners van Zuidoost Friesland heeft vertrouwen in de gemeente, terwijl 45 procent vertrouwen heeft in de Tweede Kamer (Panel Fryslân, 2023).

Hoe wil de gemeente burgers betrekken bij beleid? En wat voor gemeente wil Ooststellingwerf zijn? Een gemeente dichtbij de inwoners of een gemeente die meer op afstand blijft?

// NU KEUZES MAKEN VOOR TOEKOMSTIG GELUK

Op dit moment staat de brede welvaart in Ooststellingwerf er nog relatief goed voor. Inwoners van Ooststellingwerf behoren tot de gelukkigste inwoners van Fryslân, dat op zich al een gelukkigere provincie is dan de Nederlandse doorsnee. Toch laat deze publicatie zien dat het geluk in Ooststellingwerf onder druk komt te staan door verschillende ontwikkelingen.

Dit zorgt ervoor dat steeds meer inwoners van Ooststellingwerf voor moeilijke vraagstukken komen te staan. Hoe zorg ik ervoor dat mijn ouders de zorg krijgen die ze nodig hebben? Hoe ga ik om met de extreme werkdruk? Wat is het toekomstperspectief van mijn kinderen in Ooststellingwerf?

Crisis in slow motion

De trends die in deze rapportage uiteengezet worden hebben het karakter van een crisis die zich langzaam ontvouwt. Een crisis waarvan de gevolgen steeds indringender merkbaar zullen worden en waardoor het geluk in Ooststellingwerf onder druk komt te staan.

Bovendien zullen de effecten niet gelijk verdeeld zijn. Dit rapport laat gemiddeldes zien, maar er wonen ook inwoners in Ooststellingwerf die er op alle vlakken slechter voor staan en dus minder weerbaar zijn. Met name inwoners met een lage sociaal economische status worden minder oud, hebben vaker overgewicht en hebben minder geld te besteden. Zij kunnen de gevolgen van vergrijzing niet compenseren met geld of steun uit hun omgeving, terwijl zij over het algemeen wel meer hulp en zorg nodig hebben (Planbureau Fryslân, 2024b).

De toekomst van Ooststellingwerf

Om bovenstaande uitdagingen het hoofd te bieden is het belangrijk om keuzes te maken over de toekomst van Ooststellingwerf. Ook al zijn het soms moeilijke beslissingen met ingrijpende consequenties. Eén ding is zeker: Ooststellingwerf zal in 2040 anders zijn dan nu. We kunnen afwachten en een speelbal worden van ontwikkelingen, of we nemen de regie en oefenen invloed uit op de zaken waar we invloed op hebben voor de toekomst.

// BRONNEN

Bureau Louter. (2025). *Jongvolwassenen in Ooststellingwerf*.

CBS. (2022). *Enquête beroepsbevolking (EBB)*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksomschrijvingen/enquete-beroepsbevolking--ebb-->

CBS. (2024). *Regionale Monitor Brede Welvaart 2024*. Geraadpleegd op 11-3-2025, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart#:~:text=In%20de%20regionale%20Monitor%20Brede,ontwikkeling%20van%20de%20regionale%20samenleving.>

CBS. (2024). *Statline: Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?ts=1714116298955>

GGD Fryslân. (2022). *Gezondheidsmonitor 19+*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.ggdfryslan.nl/professionals/cijfers-en-onderzoek/gezondheidsmonitor-19/>

Panel Fryslân. (2022). *Klimaat en milieu*. Planbureau Fryslân.

Panel Fryslân. (2023a). *Sociale samenhang*. Planbureau Fryslân. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/meedoen-en-vertrouwen-van-de-inwoners-van-fryslan/>

Panel Fryslân. (2023b). *Meedoen en vertrouwen*. Planbureau Fryslân. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/meedoen-en-vertrouwen-van-de-inwoners-van-fryslan/>

Panel Fryslân. (2023c). *Vrije tijd*. Planbureau Fryslân.

Panel Fryslân. (2023d). *Natuur, Landschap en biodiversiteit in Fryslân*. Planbureau Fryslân. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/natuur-en-landschap/>

Panel Fryslân. (2023e). *Werk*. Planbureau Fryslân. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.planbureau Fryslan.nl/monitoren/werk/>

Planbureau Fryslân. (2020). *De Friese Paradox – eerste verklaringen*. <https://www.planbureau Fryslan.nl/publicaties/de-friese-paradox-eerste-verklaringen/>

Planbureau Fryslân. (2024). *Vraagdruk woningbouwcorporaties Fryslân*. <https://www.planbureau Fryslan.nl/nieuws/woningcorporaties-kunnen-minder-mensen-aan-sociale-huurwoning-helpen/>

PBL & CBS. (2016). *PBL/CBS Regionale prognose 2016-2040*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/37/pbl-cbs-regionale-prognose-2016-2040>

Planbureau Fryslân. (2024b). *Verschil in Fryslân: de samenleving in zes klassen*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.planbureau Fryslan.nl/publicaties/verschil-in-fryslan-de-samenleving-in-zes-klassen/>

Provincie Fryslân. (2023). *LISA werkgelegenheidsregister*. Geraadpleegd op 25-9-2024.

Provincie Fryslân. (2024). *Dashboard Prognose Bevolking en Huishoudens: Uitkomsten trendraming 2023-2050*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://staat-van-fryslan.hub.arcgis.com/pages/59f289c168b4409dba24044d868095eb>

Provincie Fryslân. (n.d.). *Circulaire Economie*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.fryslan.frl/circulaire-economie>

Rabobank. (2024). *Kleinere bedrijven op grotere achterstand in transitie naar nieuwe economie*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://www.rabobank.nl/kennis/d011411922-kleinere-bedrijven-op-grotere-achterstand-in-transitie-naar-nieuwe-economie>

RIVM. (2020). *Trendscenario | Bredere uitkomsten van gezondheid*. Corona-inclusieve VTV. Geraadpleegd op 13-3-2025, van <https://www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/c-vtv/trendscenario-update-2020/bredere-uitkomsten-van-gezondheid>

F. van der Lucht, G. den Boer, M. Buijs, C. Deuning, H. Hilderink, M. Plasmans, R. Poos, L. Zwakhals, C. Couwenbergh (2024). *Trendscenario Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024*. Bilthoven: RIVM. Geraadpleegd op 24 maart 2025, van www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024/trendscenario

ROA. (2024). *Project Onderwijs-Arbeidsmarkt (POA)*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://roastatistics.shinyapps.io/AIStot2028/>

Universiteit van het Noorden. (2023). *Iedereen leert!: Monitor leven lang ontwikkelen*. Geraadpleegd op 25-9-2024, van <https://universiteitvanhetnoorden.nl/app/uploads/2024/01/LLO-Monitor-Noord-Nederland.pdf>

VNG Realisatie. (2024). *Vestigingen basisonderwijs en Vestigingen BO* [Databaseuitvraag]. Waarstaatjegemeente.nl. https://www.waarstaatjegemeente.nl/viewer?workspace_guid=475ef4a3-88a5-4a9c-b6c7-8982cbf74b15

Planbureau Fryslân
Prins Hendrikstraat 8
8911 BK Leeuwarden
(058) 234 85 00
info@planbureau Fryslan.nl
www.planbureau Fryslan.nl

COLOFON

‘Gemeente Ooststellingwerf: uitdagingen richting 2040’ is een uitgave van Planbureau Fryslân, mei 2025.

Auteurs

Siebre Kooistra en Sibilla Hoekstra

Met medewerking van

Arlette Bickel, Bernard Boorsma, Coert Gillissen, Chaïm la Roi

Eindredactie

Arlette Bickel

Planbureau Fryslân wordt gesubsidieerd door de provincie Fryslân.